

Pregledni naučni rad
Primljen: 15.07.2016

UDK: 304.2:2-774 (497.6)

KULTURNI CENTRI KAO INSTRUMENTI KULTURNOG RAZVOJA LOKALNIH ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Emir Tahirović

Fakultet za upravu u Sarajevu
pridružena članica Univerziteta u Sarajevu
emir.tahirovic@fu.unsa.ba

Samir Lokvančić

Sarajevska filharmonija
lokvincicsamir@gmail.com

Sažetak:

Cilj rada je pokušaj redefiniranja uloge zaboravljenih institucija kulture koje mogu imati izuzetan značaj u kulturnom razvoju lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini u savremenom vremenu. Elaboriran je nastanak i razvoj centara za kulturu tokom XX stoljeća u Bosni i Hercegovini, a posebno u vremenu socijalističkog društvenog razvoja. U radu se analiziraju potencijalne mogućnosti oživljavanja kulturnih centara u jedinicama lokalne samouprave, kao instrumenata kulturne difuzije u savremenim društveno – političkim okolnostima tehnološkog razvoja, uvjetima tranzicije i integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Ključne riječi:

Kultura, kulturni centri, kulturni razvoj, lokalna samouprava, lokalna zajednica, građani

Abstract:

In this work, we will try to show very important part of forgotten cultural institutions of the local community, which can have the exceptional importance in the development of the local community for several reasons.

Creation of the Center for culture in distant history, and development until today, his purpose which is cultural, educational, and more advisory. As such, this institution, surely, presents the focus of elementary cultural diffusion.

Key words: Cultural centers, Community centers, local community..

Uvod

Kultura je društvena vrijednost i pokretač kako gospodarskog, tako i društvenog razvoja. Kultura se ogleda kroz različite aspekte i prepoznatljive karakteristike ljudskih zajednica: narodne nošnje, način muzičkog izražavanja, arhitektua, plesovi ili igre, duhovne komponente. Sve te karakteristike zajedno formiraju sveukupnu sliku o posebnoj kulturi na nekom prostoru. Očitovanje izvorne kulture i njenih autohtonih oblika je u novijem vremenu pred prevelikim izazovom i pod utjecaj procesa globalizacije, ali i masovnih medija koji promoviraju novu globalnu ili masovnu, zapravo potrošačku kulturu. Kulturu i kulturne institucije lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini često tretiraju kao „trošak“ ne prepoznajući njenu važnost u društvenom razvoju i procesu socijalizacije pojedinaca, ali ni njen ekonomski potencijal. Kako bi sačuvali tradiciju i kulturu lokalnog stanovništva i koristili njen potencijal, razvijene države zapadnog svijeta kreiraju politike i formiraju institucije koje su najbliže građanima da bi se u njima na autentičan način izražavale i sačuvale tradicionalne kulturne vrijednosti. Takve institucije je na lokalnom nivou kroz historiju imala i Bosna i Hercegovina.

Iako se lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini kroz historiju razvijala u okvirima različitih političkih i društveno-ekonomskih sistema, najveći utjecaj na sistem lokalne samouprave ostavio je period socijalističkog razvoja Bosne i Hercegovine (1945.-1990.). U tom periodu je u Bosni i Hercegovini uspostavljen i, skoro pet decenija razvijan “komunalni sistem”. U komunalnom sistemu općina je predstavljala osnovnu samoupravnu, društveno-ekonomsku i političku zajednicu i bila temelj realizacije zamišljenog idealnog samoupravnog socijalističkog društva u kojem svu

vlast imaju građani. Posebnu ulogu u ostvarivanju ideoloških ciljeva tadašnje vlasti imali su domovi kulture. Dominantan oblik kulturnih organizacija tokom 20. stoljeća u Bosni i Hercegovini su bili centri za kulturu ili kulturni centri koje su osnivale i kojima su upravljale jedinice lokalne samouprave. Kulturni centri su se razvijali u vremenu socijalističke Jugoslavije kao „narodni domovi“, „narodne čitaonice“, „društveni centri“, „društveni domovi“. Neposredno poslije završetka Drugog svjetskog rata prihvaćen je termin „narodni“ ili „radnički dom“. Zbog nepovoljnih političkih prilika nerijetko se već u naslovu nastoji sakriti prava svrha „epicentra kulture“, pa se i klasna oznaka („radnički dom“, „radničko društvo“, itd.) koristi dosta oprezno. U savremenim društveno – političkim okolnostima uloga centara za kulturni razvoj je posve drugačija u kontekstu uloge lokalne zajednice u uslovima promjene političkog sistema, procesa tranzicije i integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Historija kulturnog organizovanja u lokalnim zajednicama

Kulturno organizovanje na nivou lokalnih zajednica ima dugu tradiciju. Ta tradicija je vezana za primarnost lokalne zajednice sa stanovišta interesa i potreba građana u odnosu na više razine teritorijalne organizacije vlasti. S obzirom da se radi o dinamičkoj kategoriji lokalna zajednica se mora posmatrati i analizirati kao stalan proces. Lokalna zajednica se može okarakterisati i kao „živi prostor“. Ovaj prostor se, pored fizičke komponente, javlja i kao društveni prostor ispunjen međuljudskim odnosima, aktivnostima i institucijama. U savremenoj sociološkoj teoriji lokalna zajednica se definiše kao određena teritorijalna cjelina, u kojoj građani, posredstvom vlastitih i zajedničkih resursa, zadovoljavaju najveći dio svojih životnih potreba koje imaju i snažnu kulturnu dimenziju. Lokalna zajednica je oblik udruživanja ljudi, koji okupljajući se oko zajedničkih problema, interesa, potreba i vrijednosti stupaju u različite socijalne interakcije razvijajući svijest pripadnosti toj zajednici. Ta primarnost i važnost lokalne zajednice je bila prepoznatljiva još u srednjem vijeku. Kako navodi Rogić, kulturna difuzija u srednjevjekovnom gradu se ostvaruje u prvom redu preko gostionica. Period 19. stoljeća obilježavaju narodne čitaonice. Isti autor bilježi kako su te iste narodne čitaonice odigrale bitnu ulogu u tek nastalom nacionalnom preporodu, posebno u pogledu organizovanja teatarske infrastrukture.

Pa bilježi dalje: „Mreža narodnih čitaonica razvija se tijekom cijeloga 19. stoljeća, s istim povijesnim zadatkom: nacionalne diferencijacije i stvaranja simboličkih obrazaca koji će olakšati nacionalnu integraciju“. Iz toga razdoblja vuku korijen ona žarišta elementarne difuzije kulture koja se u tekućem žargonu zovu domovima kulture nacionalnih skupina. „Ona imaju isti cilj: raditi na nacionalnoj diferencijaciji jedne društvene skupine, ali to više nije politički program i zahtjev, nego kulturna praksa utemeljena na političkim pretpostavkama što definiraju kulturnu demokraciju kao svoj prirodni izraz“. Također primjećujemo i klasnu diferencijaciju koja ima još dublje korijene u prošlosti iz koje se bilježe organizovanja kulturnih aktivnosti gradova i manjih mjesta. Ovo klasno organizovanje kulturnih aktivnosti bilježi tokom 19. vijeka i vrhunac doživljava u prvoj polovini 20. vijeka. To je bio, zapravo period izgradnje savremenih nacionalnih država i nacionalne homogenizacije koja je često težila ka sistemskoj negaciji i osporavanju zasebnih lokalnih kulturnih identiteta u budućoj kulturno i jezički uniformnoj nacionalnoj državi.

Pred kraj 19. vijeka trgovine robom široke potrošnje i prodavnice tekstila i modne kuće postaju mjesto izlaganja uglednih slikara. Iz istog perioda kao mjesto masovne difuzije kulture bilježi se sport i sportska borilišta. Sport postaje veoma interesanta grana okupljanja ljudi i nacionalnih i klasnih diferencijacija. Ipak, sportski je ludizam ostao glavnim uporištem prava na užitak industrijskog čovjeka. Kako su trgovina, usluga i ugostiteljstvo dobivali na značaju, tako je i proizvodnja prebacivana u prigradska naselja ili potpuno izvan grada. U takvim okolnostima formiraju se gradski centri, a samim tim i uloga kulturnih institucija dobiva na značaju. Na osnovu ovih okolnosti posebnu ulogu dobivaju dom kulture ili centar kulture. Dakle, centralni dijelovi grada imaju posebne institucije kulture kao što su pozorišta, opere, koncertne dvorane, kinodvorane, biblioteke, itd., dok rubni dijelovi u svom centru dobivaju sve u jednom, a to jedno su domovi kulture ili centri za kulturu. Ova konstatacija naravno ne znači da domova kulture nije bilo i u samom gradskom jezgru.

Ovakav vid organizovanja građana, u našoj zemlji, sa ciljem zadovoljavanja kulturološko-socioloških potreba bio je razvijen u svim lokalnim zajednicama. U mjestima koja i nisu imala objekat doma kulture, te aktivnosti

su obavljane u seoskoj školi, gostionici ili jednostavno na otvorenom prostoru, kada su se organizovale proslave ili muzičke manifestacije. Sa višim stepenom uređenja države i ovaj oblik društvene organizacije je dobio svoje mjesto u opisu poslova lokalne administracije pod službom za društvene djelatnosti.

Institucionalni okvir kulturnog razvoja u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini

Urušavanje socijalističkog uređenja početkom devedesetih godina prošlog stoljeća zahtijevalo je suštinske promjene u smislu političko-ustavnog koncepta lokalne samouprave i njene uloge u društvu i političkom sistemu. Uvođenje višepartijskog sistema i tržišne ekonomije zahtijevalo je i redefiniranje položaja jedinica lokalne samouprave u smislu uspostavljanja konceptualno drugačijeg odnosa između lokalnih vlasti i države, s jedne, i lokalnih vlasti i građana, s druge strane. U bivšim socijalističkim državama koje su prošle proces tranzicije i integracije u Evropsku uniju, jedinice lokalne samouprave dobile su političko-ustavnu poziciju koja im je osigurala značajnu ulogu u ekonomskom, socijalnom, političkom i demokratskom razvoju. Međutim, za razliku od većine država koje su kroz tranziciju prošle mirnim putem, Bosna i Hercegovina je bila izložena agresiji (1992.-1995.) čiji je tok i ishod u bitnoj mjeri opredijelio položaj i pretpostavke budućeg razvoja lokalne samouprave. Zapravo, u toku agresije došlo je do velikih promjena u etničkoj i socijalnoj strukturi stanovništva jedinica lokalne samouprave. Uništena je komunalna infrastruktura kao i privredni subjekti koji su predstavljali nosioce lokalnog ekonomskog, kulturnog i socijalnog razvoja.

Komunalni sistem uveden 1955. godine u skoro pet decenija svog postojanja ostavio je uticaj na uređenje i funkcionisanje lokalne samouprave u novom društveno – političkom uređenju.

Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini u postratnom periodu, bez jasne koncepcije razvoja, dugo je zadržavala elemente ranijeg komunalnog sistema. Ustavno i zakonsko uređenje lokalne samouprave je u entitetima različito koncipirano. U Republici Srpskoj je pravo na lokalnu samoupravu

limitirano entitetskim zakonima. Entitetski organi preuzimaju one poslove koji bi trebali biti u nadležnostima lokalnih vlasti. U Federaciji Bosne i Hercegovine, kantoni kao federalne jedinice imaju široke ustavne nadležnosti i znatno ograničavaju samoupravni djelokrug i nadležnosti jedinica lokalne samouprave. Cjelokupni sistem lokalne samouprave i u Republici Srpskoj i u Federaciji Bosne i Hercegovine razvijao se tokom postdejtonskog vremena u nedostatnim zakonskim okvirima i nepovoljnim odnosima u institucionalnoj strukturi entiteta i države Bosne i Hercegovine. U Federaciji Bosne i Hercegovine kantoni imaju široka ovlaštenja u vršenju javnih poslova, posebno u sferi fiskalne politike i prostornog planiranja. Ovakva ustavna pozicija kantona uskratila je mogućnost uspostave i razvoja širokog samoupravnog djelokruga jedinica lokalne samouprave, kao i mogućnost pune autonomije u obezbjeđivanju vlastitih izvora finansiranja. U Republici Srpskoj, zbog visokog stepena centralizacije vlasti na nivou entiteta, opštine nisu imale dovoljan zakonski i stvarni osnov za punu autonomiju lokalne samouprave. Ustav Bosne i Hercegovine ne proklamuje pravo na lokalnu samoupravu, niti postoji državni zakon koji bi to pravo garantovao, što je suprotno sa principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. Poseban problem uspješnog funkcionisanja i razvoja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini je nepostojanje ustavnih garancija, niti adekvatnog zakonskog okvira za osiguranje finansijske autonomije lokalnih vlasti. Entiteti u Bosni i Hercegovini su od 1995. godine nekoliko puta mjenjali zakonski okvir lokalne samouprave, tragajući za adekvatnim zakonskim rješenjima koje će biti kompatibilno sa standardima na kojima funkcioniše lokalna samouprava u razvijenim evropskim zemljama. Osim toga, pristupanjem Vijeću Evrope 2002. godine i ratifikacijom Evropske povelje o lokalnoj samoupravi Bosna i Hercegovina je na sebe preuzela obavezu da sistem lokalne samouprave uskladi sa osnovnim principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. I pored toga, važno je naglasiti da lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini nemaju zakonska ograničenja da razvijaju politike kulturnog razvoja, ali u većini lokalnih zajednica nije prepoznata važnost i potencijal kulture za društveni razvoj lokalnih zajednica. Na osnovu toga, lokalna samouprava predstavlja jedinu homogenu zajednicu koja može donijeti i provesti akciju kulturne politike. Dolazimo do zaključka da većina lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini nema strategiju razvoja kulture i kulturne politike. U ovakvoj situaciji potrebno ja hitno uvođenje u proces

implementacije kulturnih politika, kao i da akcije kulturne politike daju što prije rezultate i odgovore - jesu li dobro koncipirane i uravnotežene, realizuje li se ono što je koncipirano, itd. Samo po sebi dolazi pitanje dalje - kako provoditi evaluaciju kulturne politike u sklopu razvojnog strateškog plana lokalne zajednice? Nakon što se usvoji strateški plan za sprovođenje kulturne politike, potrebno je imenovati tim eksperata iz oblasti kulture koji će provoditi evaluaciju i biti odgovoran opštinskom vijeću i načelniku. Veliku priliku u oblikovanju različitih projekata kulturnog razvoja pružaju i predpristupni fondovi Evropske unije koji se mogu realizirati umrežavanjem lokalnih zajednica unutar Bosne i Hercegovine ili prekograničnom saradnjom, odnosno u partnertstvu sa lokalnim zajednicama u drugim evropskim državama.

Potencijali kulturnih centara u kulturnom razvoju lokalnih zajednica

Iz pozicije lokalnih zajednica, kultura zasigurno nije u vrhu prioriteta. Kako oživjeti te sredine, promovirati opštinu i gradove preko kulture i na najadekvatniji način zadovoljiti kulturne potrebe građana, a ujedno napraviti turističku promociju lokalne zajednice i potaknuti ekonomski rast? Jednom riječju - kako opštinu predstaviti i učiniti je mjestom ugodnog i poželjnog življenja? Ta zadaća pripada administraciji lokalne zajednice - da stvara opšti ambijent prema kulturi na takav način da može povratiti svoje promocijske i finansijske resurse, a kroz kulturno zadovoljanje potreba pridobiti podršku građana i povećati njihovu participaciju u javnom životu. Najbolji način da se to ostvari jeste kreiranje adekvatne politike koju zovemo kulturnom politikom u institucijama lokalnih vlasti. Neposredna ljudska komunikacija se sve više zamjenjuje alternativnim oblicima komunikacije. Postavlja se pitanje: da li u novim društvenim okolnostima centri za kulturu mogu ostvariti svoju tradicionalnu ulogu i funkciju? Odnosno, da li u novim okolnostima mogu biti instrumenti kulturnog razvoja i provođenja kulturnih politika? Centri za kulturu se mogu definisati kao: „... kulturno-obrazovne ustanove polivalentnog tipa, koje izmiču svakom klasificiranju i tipiziranju, s obzirom na širinu programskih aktivnosti, te korisnike i publiku za koje djeluju. Danas sve više govorimo o socio-kulturnim centrima koji postaju središte kulturnih događanja unutar lokalne zajednice. Funkcija centra za kulturu nije samo difuzija kulture i poticanje

kreativnosti, već on svojim djelovanjem utječe na život u lokalnoj zajednici”. Unificiranje kulture i nametanje globalne kulture ponekad neminovno pobuđuje odbrambeni mehanizam, koji obavezno potencira i stavlja u prvi plan lokalno. U tom smislu kulturni centri predstavljaju univerzalne kuće u kojima na najjednostavniji način mogu doći do izražaja kultura lokalnog nivoa sa svim segmentima. Tako, jedan kulturni centar predstavlja objekat u kome se mogu obavljati promocije, izložbe, muzičke manifestacije, davati filmske projekcije, napraviti biblioteka, razna druženja, itd. Ove aktivnosti su u većim gradovima segmentirane i predstavljaju instituciju svaka sama za sebe. Dakle, kulturni centri su institucije koje služe za promociju lokalnog identiteta, koji služi za zadovoljavanje kulturnih potreba lokalnog i šireg stanovništva. Također, mogu postati interesantna mjesta lokalne kulturne promocije za turističku ponudu što dovodi do stvaranja dodatne vrijednosti, novih radnih mjesta, te podizanja kvaliteta života. Veoma je bitno naglasiti, da su kulturni centri okrenuti podjednako i obrazovanju, kao i kulturi, jer posjetitelj ovog centra nije samo onaj koji prima informacije, nego bi trebao biti u prilici i da se kulturno izrazi, bude sudionik u formi edukacije i njegovog umjetničkog izraza. Također, u zadnje vrijeme uočavamo još jedan fenomen organizovanja građanstava u shopping mall centrima, organizovanja u posebnim trgovačkim ulicama, centrima za rekreaciju, kao i u pješačkim gradskim zonama gdje primjećujemo razne manifestacije i sportske aktivnost. Ove manifestacije nazivamo urbane atrakcije. Urušavanjem socijalizma promjenio se i socijalistički koncept domova kulture koji se umnogome razlikovao od zapadnih centara za kulturu. Zapadni koncept je ove institucije usmjeravao na tržište bez fiksnih stabilnih finansija, gdje su se ove institucije morale okretati organizovanju ne samo kulturnih aktivnosti, već i obrazovnih, a sada one sve više prerastaju i u savjetodavnu organizaciju. Socijalistički pristup je podrazumijevao stalnu obavezu lokalne administracije da skrbi za tu ustanovu koja je, zapravo po svom konceptu bila politički instrument i mjesto organizovanja partijskih skupova po domovima kulture u lokalnoj zajednici. O kulturnim centrima se može puno toga reći i pisati. Oni su prije svega odraz stanja kulture lokalne zajednice. U vremenu tehničko-tehnološkog napretka postoje nova mjesta okupljanja, pa su to i virtualne grupe na društvenim mrežama, a fizički građanstvo ostaje u stanu kao novoj alternativnoj kulturnoj sceni. Iako većinu korisnika navedenih institucija čine građani godišta do 20. i

preko 50 godina, velika većina nije upoznata sa aktivnostima ovih centara. Samim tim, građani ostaju otuđeni u privatnim stanovima i kućama tragajući za nekadašnjim druženjima koja su ostala samo u sjećanju starijih. Primjećujemo da se i u ovim institucijama dešavaju stanovite promjene pa tako zapadni model centara za kulturu postaju i institucije savjetodavnog karaktera (savjetovalište), gdje se organizuju razna savjetovanja, kao npr. pomoć majkama u trudnoći, univerzitet za treće doba, itd.

Iako se uočavaju transformacije u namjeni, ocjenjujemo da su ove institucije od izuzetne važnosti za promicanje kulture lokalne zajednice. Važno je naglasiti potrebu razvoja svijesti da se elementarne difuzije kulture moraju razvijati sistemski, kao unutrašnja pretpostavka razvijanja i osnaživanja procesa samoupravljanja u lokalnoj zajednici.

Kulturni centri predstavljaju nezamjenjiv institucionalni okvir za implementaciju pozitivne, efikasne, djelotvorne kulturne politike lokalne zajednice, mjesto za različite oblike manifestacija kulturnog i društvenog karaktera. Iako moderni koncept centara za kulturu predviđa samofinansiranje i javno-privatno partnerstvo, kao moguće izvore finansiranja ipak, samoodrživost ovih institucija je još uvijek upitna i zahtijeva podršku lokalnih vlasti.

Kulturni centri kao instrumenti kulturne politike lokalnih zajednica

Da bismo mogli shvatiti postojanje i ciljeve kulturnog centra, moramo prepoznati ciljeve kulturne politike lokalne zajednice. Nije moguće kreirati jedinstven oblik kulturnog centra koji bi se primjenio na sve lokalne zajednice - ova institucija mora odgovarati potrebama i mogućnostima svake lokalne zajednice. Oblik i način organizacije kulturnih centara je determinisan specifičnim ekonomskim i demografskim karakteristikama lokalne zajednice, urbanim razvojem, njenom veličinom i drugim faktorima. Period socijalizma ovim institucijama je od samog kraja Drugog svjetskog rata namjenio vrlo ozbiljnu viziju shodno vremenu u kome su se nalazile. Iz tog perioda bilježimo da su na području bivše Jugoslavije domovi kulture formirani kao samostalne organizacije, kao posebna pravna lica čiji je osnivač općina, kao posebni OOUR (osnovna organizacija udruženog rada) ili radnički univerzitet, koje nužno ne raspolažu svojim

prostorom za prezentaciju i radionice. Iz tog perioda, ipak ostaje zaključak da kultura nije prepoznata samo kao razvojna kategorija lokalne zajednice, nego su kulturni centri imali i ulogu ideološke indoktrinacije. Danas su to samostalne organizacije kojima je i nakon 1992. godine, status ostao sličan. U procesu tranzicije vlasništva imovina domova kulture našla na udaru promjene sistema. Nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu i promjene sistema, pojavio se pravni vakum za domove kulture. ??????Bilo je potrebno da se nakon završetka ratne okolnosti pojavi pravni slijednik ovih organizacija, kako bi nastavio sa kulturnim aktivnostima i upravljanjem ovom imovinom?????. Pošto je općina po logici, bila krovna instanca za rješavanje pravnih nejasnoća i transformacije, a u nedostatku i/ili nepostojanju prvih slijednika, uslijedio je pogrom imovine domova kulture u našoj zemlji. U prvom redu, ovi objekti su i prije 1992. godine bili dotrajali i trebali temeljitu rekonstrukciju. One koji su ostali, danas koriste jednim dijelom javne ustanove kojima je osnivač općina i služe svojoj svrsi. No, uzmemo li u obzir da je na teritoriji Grada Sarajeva postojalo oko 40 domova kulture od kojih samo nekoliko danas vrši svoju izvornu funkciju, logično je da se zapitamo ko ih koristi, i u kakvom su stanju ti objekti? Dakle, u pravnom nepoznavanju pravnih slijednika nakon 1992.godine, a uz pomoć korumpiranih činovnika općinske administracije, jedan broj objekata je dat na korištenje fizičkim licima. Samim ulaganjem privatnih sredstava i po proteku određenog vremenskog perioda, možemo očekivati da se i ovi korisnici u zemljišnim knjigama upišu kao vlasnici. Pa tako imamo objekat na jednom od najljepših dijelova Sarajeva, koji je preuzet kao Dom kulture - današnji restoran „Park prinčeva“ u općini Stari Grad. A, također u fazi su preuzimanja drugih objekata od strane raznih sportskih klubova ili restorana koji već određeni period koriste ove objekte, te uz navedene pravne nejasnoće pokušavaju od opštinske administracije dobiti na korištenje objekat kao gore navedeni primjer. Na tragu ovih podataka veoma je teško govoriti o provođenju, još uvijek i nakon 20 godina nakon završetka rata, kulturne politike lokalne zajednice posredstvom centara za kulturu, a prijašnjih domova kulture.

Sa druge strane, imamo općine među kojima je Visoko, koje su nakon rata izgradile potpuno nove objekte i započele sa uspostavljanjem kulturne slike nezvezano za prijašnju mrežu domova. U takvom okruženju možemo govoriti o utjecaju strateških kulturnih ciljeva lokalne zajednice na rad kulturnih

centara. Nažalost, na osnovu zadnjih istraživanja, ova općina ne posjeduje koordiniranu kulturnu politiku lokalnog nivoa i svako promišljanje o kulturnoj politici su prebacili na kantonalni nivo.

Zaključak

Kultura ima značajnu ulogu ukupnom društvenom razvoju lokalnih zajednica. Kulturnim aktivnostima u lokalnim zajednicama se čuvaju tradicionalne subkulture regionalnih zajednica ali i etničke kulture naroda u Bosni i Hercegovini, kao i njen poseban multi-kulturni identitet. Domovi kulture ili kulturni centri zasigurno predstavljaju institucije koje mogu vršiti kulturnu multifunkciju, održavati kulturni život lokalnih zajednica i dati značajan doprinos u socijalizaciji pojedinaca u lokalnim zajednicama. Dobro organizirane i osmišljene kulturne aktivnosti mogu animirati građane da participiraju u ukupnom društvenom razvoju lokalnih zajednica. U cjelini gledano kulturni centri u lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini ne ostvaruju svoju društvenu ulogu. Razlog tome su brojni faktori: ratna razaranja, siromaštvo, nedostatak ulaganja u potrebnu infrastrukturu, neriješeni imovinsko – pravni odnosi, poremećen sistem društvenih vrijednosti, ali i institucije lokalne samouprave koje ne prepoznaju važnost ovih institucija. Kulturni centri imaju izuzetan potencijal u razvoju lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini ukoliko se na iskustvima razvijenih država primjene odgovarajući modeli organiziranja i (samo)finansiranja.

.

Literatura:

- Barker, C. (2000) *Cultural studies: theory and practice*. London:Sage
- Domazet Anto, Halilbašić Muamer, Osmanković Jasmina, Peštek Almir, (2016) *Kreativne industrije u Kantonu Sarajevo*, Sarajevo: Ekonomski institut.
- Drag García, Beatriz. (2004), *Urban Regeneration, Arts Programming and Major Events*. *International Journal of Cultural Policy*(pp.103–118), by Taylor & Francis.
- Dragičević-Šešić, Milena. (2005), *Demokratski aspekti i dometa kulturne politike*, Zbornik FDU, br. 8–9.
- Dragičević-Šešić, Milena. (2006), *Theatre, public space and city identity – memory politics as a challenge in preserving Belgrade`s multicultural identity*, in: *Theatre and Identity*, ed.by Jelena Luzina, Faculty of Dramatic Arts, Skopje.
- Elmir, Sadiković (2009) *Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini – između socijalističkog naslijeđa i evropskih standarda*, Godišnjak: BZK Preporod, Godina IX, BZK Preporod, Sarajevo.
- Elmir, Sadiković (2010), *Lokalna samouprava – teorijski aspekti*, Sarajevo: Časopis: Pravna misao, Federalno ministarstvo pravde.Elmir, Sadikoivć (2014), *Evropa regija – kohezijska politika Evropske unije i Zapadni Balkan*, Sarajevo: TKD Šahinpašić
- Gibson, Chris & Homan, Shane. (2004), *Urban Redevelopment, Live Music and Public Space*. *International Journal of Cultural Policy* (pp. 67–84), by Taylor & Francis.
- Goodey, Brian, (1983) ed. *Urban Cultural Life in the 1980's – Report and Essays from Twenty-One Towns Project*, Council of Europe, Strasbourg.
- Jordi Pascual Ruiz, Sanjin Dragojević,(2007), *Vodič za učešće građana/ki u razvoju lokalnih kulturnih politika u evropskim gradovima*, Fondacija INTERARTS_Barselona, Udruženje
- Leye, Marijke & Janssens, Ivo. (2004), *In search of culture*, in *City* (pp. 288–294), by Carfax Publishing.

- Marković, Ksenija (2001), Kultura je važno sredstvo ruralnog razvoja, .hrcak.srce.hr (pristupljeno 23.03.2017.)
- Rogić, I., Mutnjaković, A. (1984), Centri kulture, domovi kulture i društveni domovi u SR Hrvatskoj, Zagreb: Zavod za kulturu Hrvatske.
- Vrtipah, Vesna (2006), Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. Stoljeću, Sveučilište u Dubrovniku

Internet izvori:

- <http://www.centrikulture.com/projekt>
- <http://gradacac.ba/naslovna/index.php/administracija/opcinske-sluzbe/opcinska-sluzba-za-drustvene-djelatnosti-i-boracko-invalidsku-zastitu>
- Agenda 21 for Culture. An undertaking by cities and local governments for cultural development, Ajuntament de Barcelona, <http://www.agenda21cultura.net/>
- Eurocult 21 Stories. City of Helsinki Cultural Office. Compendium of Urban Cultural Policy Profiles, <http://www.eurocult21.org>